

NOVADI ZAĻO

Drīzumā noslēgsies kāds nozīmīgs posms jeb piegāde, kas veļtita projektam "Dabas skaitīšana". Par to, kas šajā vērienīgajā pasākumā vēl paveicams, par nākotnes izākinājumiem un to, kā mainījusies sabiedrības attieksme pret dabas vērtībām un to sargātājiem, uz sarunu aicinājam projekta vadītāju IRISU MUKĀNI.

Maksājam vai risinām!

Ieceres mērķis, ko uzņēmās Istenot Dabas aizsardzības pārvalde, bijis iegūt objektīvu informāciju par Eiropas Savienības nozīmes biotopu izplatību un stāvokli valstī kopumā, kā arī iegūt iespējami precīzas ziņas par retām un aizsargājamām sugām un citām dabas vērtībām.

Irisa Mukāne stāsta: "Var nošķirt trīs lielās aktualitātes. Viena no tām ir dabas aizsardzības plānu izstrāde, kas arvien vēl turpinās, jo no 25 plāniem šobrīd ir pabeigti 16. Piecu sugu – platausaino sikspārņu, diķa naktssikspārņu, roņu, pūču un dzeņu – aizsardzības plāni jau ir izstrādāti. Ja runājam par ES nozīmes biotopu apzināšanu, tad ir noslēgušies darbi dabā jeb pati biotopu skaitīšana. Būtībā esam jau finiša taisnē, bet, kā tas jau bijis arī iepriekšējās ziemās, precīzējam, salīdzinām iegūtos datus, tai skaitā arī ar citām, piemēram, Valsts meža dienesta un Valsts zemes dienesta datu bāzēm, lai tad, kad dati kļūst publiski pieejami, tie būtu pēc iespējas precīzāki. Datus par to, kāda ir situācija katrā konkrētā vietā, jebkurš interesents var atrast publiskajā dabas datu sistēmā "Ozols".

Kas nākamais – esam sagatavojuši Ministru kabineta ziņojuma projektu, kurš šobrīd ir nodots VARAM un projekta uzraudzības grupai. Būtībā tas ir apskats par to, cik, kas un kur ir dabā saskaitīts, kādā stāvoklī tas ir. Parāleli tiek veikts sociālekonomiskais izvērtējums plānotajiem ieteikumiem (proti, cik katrs no iespējamiem variantiem, rīcības plāniem varētu izmaksāt, ko mēs iegūstam, ko zaudējam). Tas tiek darīts, lai lēmumu pieņemējiem jeb Ministru kabinetam, pieņemot lēmumu, būtu iespēja balsoties uz pavisam konkrētiem datiem un aprēķiniem. Jārēķinās ar to, ka izmaksas ir katrā no variantiem. Te jāpiebilst, ka, iestājoties Eiropas Savienībā, mēs uzņēmāmie saistības, to skaitā dabas aizsardzībā, un, ja kaut kādā mērā tās nepildām, tad vai nu mēs maksājam sodu, vai pievēršamies konkrētai problēmai un turpinām darīt labāk.

Taču mērķis – sabalansēt dabas daudzveidību ar tautsaimniecības attīstību un cilvēku interesēm. Maģiskais trīsstūris, uz kura viss turas, un nebūtu ieteicams kādā brīdī iebraukt vienā vai otrā grāvī."

Atskaites punkts, kura pietrūka

Tas, kas Latvijai tiek pārņemts, ka nepietiekami sargājam to, kas mums dabā būtu sargājams. Reizēm, protams, var diskutēt, vai konkrētas sugas, par kurām mums vajadzētu rūpēties, maz Latvijā sastopamas, bet tas galvenais vēstījums tomēr – jādodom vairāk ilgtermiņā, ne tikai par situāciju šeit un tagad. I. Mukāne uzsvēr, ka, viņasprāt, lielākā kļūda bijusi, ka visaptverošai dabas skaitīšanai esam pievērsušies vien tagad.

"Šobrīd esam kā tādā nulles, izejas punktā, lai nākotnē varētu salīdzināt un secināt, vai kas ir mainījies, vai, piemēram, izvēlētais saimniekošanas modelis ir bijis pareizs vai ne. Šādu datu, kopš iestājāmie ES, mums nav bijis, un arī tie, kas bija, lielākoties tikai par aizsargātām dabas teritorijām, nevis visas Latvijas teritoriju. Iespējams, tā dēļ, skatoties Eiropas "Natura 2000" tīklā (aizsargājamo dabas teritoriju tīkls – red.), starp ES dalībvalstīm esam trešie no beigām ar saviem 12% aizsargājamo sauszemes teritoriju (kopumā 333 teritorijas). Un, jā, tas atspēko mītu par to, cik mēs esam zaļi, ierobežojam citas jomas. Vēl jāpiebilst, ka šajos 12% ir ne tikai dabas rezervāti, bet arī Nacionālie dabas parki, kur ierobežojumu zonējums ir dažāds, un platības, kurās varbūt darbojas strikti noteikumi, ir visai nelielas. Tādēļ nevajadzētu likt vienādības zīmi starp "aizsargājama dabas teritorija" un "viss aizliegts" – tāpat saimniekojam un darbojamies. Strikti noteikumi, ierobežojumi ir mikrolietumos, kas kopumā ir tikai 24, kā arī rezervātos, piemēram, Moricsalā.

Vēl, salīdzinot situāciju ar kaimiņvalstīm, – Igaunija mums ir priekšā ar 18%, Lietuva – 13% aizsargājamo dabas teritoriju. Savukārt ES līderis šajā jomā ir Horvātija, kur aizsargājama ir vairāk kā 36% valsts teritorijas. Jāpiebilst, ka Eiropas zaļā kursa ietvaros mērķis, kas būtu jāsasniedz, ir līdz 30%. Līdz ar to varam secināt, ka mums vēl gana tāls ceļš ejams," speciāliste saka.

Vērtīgais slēpjas dažādībā

Tomēr dabas skaitīšanas uzdevums noteikti nav bijis aizsargājamās teritorijas paplašināt, par ko reizēm tika diskutēts, bet

Vērtīgo apzinājām. Kas tālāk?

svarīgākais apzināt vērtīgo, kas dabā mums jau ir. Šo piecu gadu laikā, šķiet, arī cilvēku attieksme ir mainījusies, pat ja diskusijas par dabas aizsardzību – vēl priekšā.

"Ar biotopu mēs saprotam viendabīga platību, kas ir piemērota konkrētu augu, dzīvnieku vai sēņu sugu pastāvēšanai, piemēram, pļavas, purvi, gravas. Taču tas vērtīgais ir tajā, kur valda bioloģiskā daudzveidība. Nu, piemēram, ir ziedošs rapšu lauks. Protams, tas ir skaists un sanāc jaukas fotogrāfijas, bet, ja palūkojamies tuvāk, uz lauka ir tikai un vienīgi rapsis, kas skaists vien reizi gadā, kad arī visi tajā dodas fotografēties! Savukārt, aizejot mežā, purvā, tā bilde allaž būs citādāka, krāsas – atšķirīgas, vēl būtiskāk, kas tajā atrodams un ko tas mums nodrošina. Tikai iedziļinoties varam saprast, ka, piemēram, bišu varbūt nemaz vairs nebūtu, ja nebūtu pļavu! Jā, viss ir saistīts, bet nereti to apzināmieši vien tad, kad tā mums vairs nav..."

Es teiktu, ka esam svarīgas izvēles priekšā un ir jāpieņem pareizi politiski lēmumi, lai situācija vismaz nepasliktinātos, salīdzinot ar šī brīža stāvokli. Bet sarunas, jāatzīst, ir diezgan smagas, jo projekta uzraudzības grupā ir dažādu nozaru pārstāvji. Visplašākās diskusijas ir tieši ar mežrūpniecības, kokrūpniecības nozari, kas ir arī viena no pelnošākajām Latvijā. Ik pa brīdīm tiek celta trauksme par to, kas un kā tad īsti būs, bet šajā gadījumā šķiet būtiski atcerēties, ka mēs nevaram tikai ņemt – kādā brīdī kaut kas ir jādod pretī. Un mūsu mērķis ir rast šo balansu, kompromisu. Eļot soli pa solītim, runājot, stāstot, šķiet, ka tas arī veidojas, tomēr, kad sarunas noslēgsies, šobrīd vēl grūti pateikt," atklāj I. Mukāne.

UZZIŅAI

- Ar plāniem, kuri vēl izstrādes procesā un kur apspriešana vēl gaidāma, plašāk iespējams iepazīties projekta "Dabas skaitīšana" mājaslapā www.skaitamdabu.gov.lv, sadaļā "Jaunumi".
- Datus par to, kāda ir situācija katrā konkrētā kadastrā, konkrētā pilsētā, jebkurš interesents jau šobrīd var atrast publiskajā dabas datu sistēmā "Ozols" (<https://ozols.gov.lv/pub>).

Saprast var iepazīstot

Žumālistiem nācies piedzīvot, ka dabas aizsardzības plānu apspriedes, itin viegli var pārāugt asā vārdu apmaiņā. Tā tas bijis pirms gadiem, piemēram, Abavas ielejas dabas parka apspriedēs. Vaicājam, ar kādu sabiedrības attieksmi, reakciju, nācies saskarēties dabas skaitītājiem?

Dabas skaitīšanas projekta vadītāja saka: "Ne tikai dabas skaitīšanas, bet arī būtībā jebkura dabas plāna izstrādes laikā ir kādas daļas sabiedrības pretestība. Tomēr, jā saka, ka šobrīd tās ir mazāk nekā varbūt pirms dažiem gadiem. Te būtiski, ka viens ir kaut ko darīt, bet tajā pašā laikā svarīgi – skaidrot. Protams, ka visiem ir bail no nezināmā un tā, kā tas būs, kad tavā īpašumā nāks un kaut ko pētīs – tādu satraukumu, uzsākot dabas skaitīšanu, tiešām sajūtām. Tomēr bijām norādījuši tālrunus, uz kuriem zvanīt, un katru gadu saņemām tūkstošiem šādu zvanu, atbildējam uz e-pastiem, rezultātā, kā šķiet, satraukums tiešām ir mazinājies, cilvēki ir vairāk uzzinājuši, iemācījušies, meklējuši un saņēmuši informāciju, kopumā – kļuvuši zinošāki. Viena lieta, ko procesā sapratām, ka cilvēkus interesē un viņi uztver tikai to, kas tieši viņiem konkrētā brīdī ir aktuāli. Līdz ar to katru gadu varam stāstīt vienu un to pašu, bet tāpat būs jautājumi, piemēram, "ko darīt, ja manā pļavā ir orhideja?" un citi.

Vēl, kas novērots – iespējams, tas arī pandēmijas ietekmē, bet cilvēki daudz vairāk apmeklē dabas takas, novērtē dabas skaistumu dažādos gadalaikos, saskata to vērtību un nepieciešamību. Proti, novērtē, ka ir vieta pastaigām, relaksācijai, ir iespēja nopeldēties ezerā vai upē un ka mums nebūt nav tik sliktā situācija kā varbūt Indijas upēs, kur garām peld plastmasas maisiņi un cilvēki mazgājas. Protams, to vari salīdzināt tikai tad, ja pats interesējies, redzi, kāda ir situācija citur. Nav jau izslēgts, ka būs lietas, pasākumi, kas visiem neliksies ērti vai patīkami, bet jebkurā gadījumā – ja ir jautājumi, arvien ir iespēja jebkurā laikā vērsties Dabas aizsardzības pārvaldē, interesēties, jo dabas skaitīšana nebūt nav vienīgā aktivitāte, kas šobrīd notiek. Piemēram, tiek pēlta Baltijas jūras piekraste un tajā esošie biotopi, būs citi projekti,

kam līdztekus notiek un notiks šis skaidrojošais darbs."

Apspriešana – pielāgota

I. Mukāne atzīst, ka pašai ļoti vērtīgas šķiet izglītojošās ekskursijas dabā eksperta vadībā, kas reizēm tiek organizētas te vienā, te otrā dabas parkā, iesaistoties Dabas aizsardzības pārvaldei vai nevalstiskajām organizācijām. "No pieredzes varu teikt, ka cilvēks šajā brīdī pavisam savādāk sāk skatīties uz lietām un tur, kur varbūt iepriekš redzēja vienkārši koku vai vienkārši sūnu, pēc eksperta stāstītā par to, redz to citām acīm, novērtē tā nozīmi, ko tas sniedz. Tas ir tāpat, kā papildu vērtību un citu kontekstu sniedz stāstījums par kādu konkrētu gleznu vai grāmatu.

Cilvēku atsaucība un ieinteresētība vides jautājumos bija izaicinājums arī mums, kad sākās dabas aizsardzības plānu sabiedriskās apspriešanas, tas sakrita ar pandēmijas laika sākumu. Pirmais bija šoks par to, ka pasākumi nevarēs notikt klātienē, un bija jādodomā, kā nodrošināt pieeju informācijai arī tiem cilvēkiem, kuri ikdienā varbūt neizmanto datorus. Secinājam – esam gana elastīgi un spējīgi pielāgoties jaunajai situācijai, ar to domājot sabiedrību. Cilvēki, kuri vēlējās, tiešām pieslēdzās apspriedēm, to skaitā ar bibliotēku starpniecību. Tāpat dabas plāni tika izprintēti un nolikti pašvaldībās iedzīvotājiem iepazīties, īsāk sakot – cilvēki iesaistījās.

Jāpiebilst, ka Ķemeru Nacionālā parka dabas aizsardzības plāna sabiedriskā apspriešana vēl priekšā 2022. gada vasarā. Bet jau šobrīd jāuzteic iedzīvotāji, jo nācies secināt, ka viņi ir ļoti informēti, izglītoti un zina savu teritoriju, apzinās tās vērtību, pat ja, protams, ir kādi individuāli iebildumi par applūstošām teritorijām, meliorāciju un tamlīdzīgi, cenšas to noskaidrot."

Materiāli tapuši ar Latvijas vides aizsardzības fonda atbalstu. Par publikāciju saturu atbild SIA "Kurzemes Vārds" un reģionālās izdevniecības.